

Pojasnilo Inštituta za novejšo zgodovino o sanacijskem načrtu zavoda, ki vključuje omejitve dostopa do knjižnice za zunanje uporabnike

26. 11. 2019

Na Inštitutu za novejšo zgodovino (INZ) se nedvomno zavedamo, da je naša knjižnica izjemno pomembna ustanova za študij in raziskovanje novejših zgodovine in zato že desetletja vzdržujemo obsežen javni program specialne knjižnice iz sredstev za lastno raziskovalno dejavnost. Pri tem poudarjamo, da četudi je knjižnica delovala javno, nikoli ni bila za to svoje delo posebej financirana kot javna knjižnica in ta dejavnost tudi ni opredeljena kot javna služba INZ.

Ob zadnjem temeljitem pregledu finančnega, kadrovskega in siceršnjega stanja INZ se je pokazalo, da status knjižnice znotraj INZ ni ustrezno organizacijsko in finančno urejen, spoznanje pa je do skrajnosti zaostrilo dejstvo (znano 22. 10. 2019), da je inštitutu v letošnjem letu Agencija za raziskovalno dejavnost namenila znatno manjši del sredstev za ustanoviteljske obveznosti. Trenutni finančni položaj je zato nadvse resen, še bolj projekcije za naslednji dve leti.

Iz tega in iz številnih drugih razlogov je sedaj INZ zavezan pripraviti celovit sanacijski načrt, ki vključuje tudi prestrukturiranje knjižnice. Načrt, ki ga je številna ekipa pripravljala pretekle tri tedne, zadeva vse zaposlene in vsa področja delovanja, usmerjen pa je v prvi vrsti v dva cilja: v razvoj INZ in v njegovo nadaljnjo kadrovsko rast. V naslednjem letu bo tako potrebnih kar nekaj odrekanih in med drugim Inštitut za novejšo zgodovino tudi ne bo mogel zagotavljati istega obsega javnega delovanja knjižnice, ne da bi ogrozil svoje osnovne znanstveno-raziskovalne dejavnosti. Obseg javnega programa knjižnice bomo opredelili po zaključeni sanaciji in po selitvi na novo lokacijo. Ob tem dodajamo, da bi knjižnica zaradi selitve začasno zaprla vrata tudi brez finančnih in strukturnih težav. INZ si bo v prihodnje v vsakem primeru prizadeval, da ostane knjižnica celovita (čeprav bo na dveh lokacijah) in na voljo raziskovalcem v čim večjem obsegu, v skladu s finančnimi in zakonskimi zmožnostmi. Za dodatne informacije se lahko zainteresirani kadarkoli obrnete na inštitut, veseli pa bomo tudi morebitne pomoči in konkretnih idej o ureditvi problematike financiranja knjižnice.

Podrobnejša pojasnila:

Iz statuta Inštituta za novejšo zgodovino <https://www.inz.si/f/docs/Katalog-informacij/statut-INZ-2012.pdf> izhaja:

- Inštitut je javni raziskovalni zavod, ki opravlja temeljno raziskovanje, sodeluje v podiplomskem izobraževanju raziskovalcev in opravlja informacijsko dokumentacijsko dejavnost za svoje delovno področje v okviru Raziskovalne in inovacijske strategije Slovenije.
- V skladu s tem ima Inštitut registrirano Raziskovalno in razvojno dejavnost na področju družboslovja in humanistike. Nekaterih registriranih dejavnosti Inštitut sploh ne izvaja (višješolsko in visokošolsko izobraževanje), nekatere druge registrirane dejavnosti (izdajanja knjig, revij in druge periodike in dejavnost knjižnic) pa sicer izvaja, vendar to ne pomeni, da izvaja te dejavnosti kot javno službo.
- Inštitut izvaja javno službo zgolj kot [raziskovalne programe](#). V ta namen izvaja raziskovalna programa [Podobe gospodarske in socialne modernizacije na Slovenskem v 19. in 20. stoletju](#) in [Idejnopolitični in kulturni pluralizem in monizem na Slovenskem v 20. stoletju](#) ter dodatno še infrastrukturni program [Raziskovalna infrastruktura slovenskega zgodovinopisja](#).
- Za izvajanje svojih dejavnosti je Inštitut organiziran v dve organizacijski enoti: Znanstveno raziskovalni oddelek in Enota uprave. V Znanstveno raziskovalnem oddelku se opravljajo naloge v okviru programskih skupin, infrastrukturne skupine, raziskovalnih projektov in založniške dejavnosti. Knjižnica torej ni del Znanstveno raziskovalnega oddelka.
- Glede na Statut opravlja Enota uprave skupne zadeve na področju upravno-pravnih, finančno-računovodskih, kadrovskih, administrativnih in drugih nalog, potrebnih za izvajanje dejavnosti Inštituta. Knjižnična dejavnost torej ni izrecno opredeljena. Kot takšno jo opredeljuje zgolj Pravilniku o notranji organizaciji in sistematizaciji delovnih mest v Inštitutu za novejšo zgodovino, ki glede na statut dodatno določa, da Enota uprave izvaja tudi naloge v zvezi z dejavnostjo knjižnice.

Knjižnica INZ torej:

- ni samostojna organizacijska enota znotraj INZ, temveč knjižničarji delujejo znotraj Enote uprave;

- ne opravlja knjižnične javne službe v skladu z Zakonom o knjižničarstvu;
- ni vpisana v razvid knjižnic <https://razvid.nuk.uni-lj.si/index.php>.

Prvotno je bila knjižnična dejavnost financirana iz najemnin, ki jih je INZ kot upravnik stavbe Kazina (Kongresni trg 1) pobiral od najemnikov. Odkar pa je INZ izgubil upraviteljske pravice in je stavba prešla na Univerzo v Ljubljani, je knjižnično dejavnost v okviru Enote uprave po svojih najboljših močeh financiral iz ustanoviteljskih obveznosti (glej 4. člen [Pravilnik o infrastrukturnih obveznostih zavodom, ki opravljajo raziskovalno dejavnost](#)). Pomen ustanoviteljskih obveznosti je v tem, da preko njih ustanovitelj (država) javnim raziskovalnim zavodom zagotavlja sredstva za vzdrževanje in obnavljanje nepremičnin in opreme (investicijsko vzdrževanje, amortizacija ipd.), fiksne stroške delovanja (elektrika, voda, komunala, čiščenje, varovanje ipd.) in stroške upravljanja in vodenja (stroške plač uprave in finančno-računovodske službe). Brez tega denarja INZ tudi ne more začasno financirati raziskovalcev na začetku raziskovalne poti, preden jim uspe pridobiti projektna sredstva. Vendar je INZ tudi na račun teh raziskovalcev velik delež ustanoviteljskih obveznosti namenil delovanju knjižnice: kot stroške plač tehničnega osebja, opravljene za potrebe celotne organizacije (torej zopet ne za zunanje uporabnike). Ker je višina sredstev za ustanoviteljske obveznosti vezana na število zaposlenih raziskovalcev v programih, je nezaposlovanje novih mladih kadrov ob hkratnem upokojevanju povzročilo dodatno krčenje teh sredstev. Kot je lahko vsakomur razvidno iz publikacije [Slovenske knjižnice v številkah za leto 2018](#), je INZ v letu 2018 za knjižnično dejavnost namenil 104.676 EUR (65.292 stroški dela, 20.374 stroški dejavnosti, 19.010 investicijski stroški). Obenem je za nakup gradiva, ki je bilo financirano iz namenskih sredstev za izvajanje raziskovalnih programov in projektov, porabil še dodatnih 15.257 EUR. Za ustanoviteljske obveznosti smo [v letu 2018 prejeli](#) 305.338,09 EUR, v letošnjem letu pa smo šele 22. oktobra izvedeli, da bo INZ za ustanoviteljske obveznosti [za leto 2019 prejel](#) zgolj 254.077,75 EUR. Ker bo letos INZ zgolj za plače zaposlenih v upravi in v knjižnici porabil 187.675 EUR, za materialne stroške in amortizacijo pa se je načrtovalo 133.000 EUR porabe (od katere je večina že realizirana), je na postavki ustanoviteljskih obveznosti prišlo do več kot 66.000 EUR primanjkljaja. Primanjkljaj na ustanoviteljskih obveznostih je dejansko še nekoliko večji (dodatnih 28.000), ker se iz teh sredstev krije tudi primanjkljaj raziskovalnih ur.

Zaradi tako visokega primanjkljaja na postavki ustanoviteljskih obveznosti je bilo novo vodstvo INZ mesec dni po nastopu svojega mandata prisiljeno začeti izvajati sanacijski načrt. Pri tem je v pogovoru s pristojnimi osebami pri financerjih (ARRS in MIZŠ) ugotovilo, da tudi v naslednjih letih ne more pričakovati višjih sredstev na tej postavki. Analiza stanja je pokazala, da INZ knjižnice v takšnem obsegu in načinu financiranja ne more več vzdrževati. Predhodna poizvedovanja v pogovoru z vodjo oddelka za knjižničarstvo Ministrstva za kulturo niso bila uspešna, saj ni systemskega vira za financiranje delovanja specialnih knjižnic.

Zastavljeni sanacijski načrt zato predvideva, da v prvi fazi izvajanja sanacije ne bi prišlo do odpuščanja presežnih delavcev v Enoti uprave, temveč se ju bo prezaposlilo na novi delovni mesti, na katerih bi v skladu s potrjenimi načrti dela s strani financerja prevzela druge delovne obveznosti. Zato bi se morala tudi obstoječa knjižnična dejavnost temu primerno zmanjšati. Pri tem pa je že v začetku leta 2018 notranja revizija, ki jo je izvedel pooblaščen zunanji revizor, ugotovila, da Inštitut še ni izvedel popisa vseh zalog v specialni knjižnici in mu naložil, da naj ta popis čim prej začne izvajati. Ker pa si Inštitut za novejšo zgodovino iz prej opisanih finančnih razlogov povečanja števila zaposlenih knjižničnih delavcev seveda ne more privoščiti, nam je kot edina rešitev za nastalo zagato preostalo zgolj drastično krčenje drugih nalog knjižnice. Knjižnica Inštituta za novejšo zgodovino kot specialna knjižnica v prvi vrsti podpira delovni in raziskovalni proces INZ.

Hkrati bo zaradi skorajšnje selitve Inštituta za novejšo zgodovino na novi lokaciji prišlo še do dodatnih nalog. V načrtu dela za leto 2019 je bilo tako predvideno, da bo knjižnica zaradi selitve zaprta do treh mesecev, Inštitut za novejšo zgodovino pa se bo začel postopoma seliti že januarja.

V mrzličnem iskanju rešitev v zadnjih treh tednih, kolikor smo jih imeli na voljo za pripravo sanacije, smo torej naposled le uspeli najti rešitev, ki zagotavlja nadaljnji obstoj knjižnice, ohranja vse zaposlitve in srednjeročno omogoča razvoj inštituta. Knjižnico bomo tako zaprli za zunanje obiskovalce, reorganizirali in v prvi vrsti preusmerili v dejavnosti, ki so nujne za učinkovito izvajanje raziskovalne dejavnosti na matični ustanovi. Ob tem si bomo prizadevali, da bo knjižnica ostala celovita (čtetudi v prihodnje na dveh lokacijah) in za zunanje obiskovalce v prihodnje spet odprta vsaj en dan v tednu.